הגדה
של-פסח

זכור את

היום הזה אשר

יצאתם

ממצרים מבית

עבדים

אָבִיב

כִּי
הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר הַגֶּשֶׁם
חָלַף הָלַךְ לוֹ הַנִּצָּנִים נִרְאוּ
בָאָרֶץ עֵת הַזָּמִיר הִגִּיעַ וְקוֹל
הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ. הַתְּאֵנָה
חָנְטָה פַגֶּיהָ
וְהַגְּפָנִים סְמָדַר
נָתְנוּ רֵיחַ.

לכה

דודי, נצא השדה
נלינה בכפרים, נשכימה
לכרמים, נראה אם פרחה
הגפן, פתח הסמדר, הנצו
הרימונים

מה יפית האביב
בשדה באחו,
הציצים יפרחו
צהלת חיים סביב
מה יפית האביב
מה נעמת האביב.

מה יפית העולם
ים דגן פתוח
יך גלים ברוח
ומאידים פני האגם
מה יפית העולם
מה נעמת העולם.

בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים.

אין לך שיא של חברה הסטורית מרומם מזה, ואין לך התמזגות של יחיד וכלל – ברחבי כדור העולם ובעמקי הדורות – גדולה מאשר בצו פדגוגי עתיק זה. איני יודע יצירה ספרותית יותר מחנכת לתעוב העבדות ולאהבת החרות כספור השעבוד ויציאת מצרים, ואינני יודע שום זכרון עתיק שבכלו סמל להוה ולעתידנו כזכר ליציאת מצרים. איזה יצר חרות עמוק טבוע בלב עם שיכול היה באביב ימיו ליצר יצירה גאונית כזאת ולמסור אותה

מדור – לדור

מוכן ומזומן לקיים
המצוה לספר ביציאת
מצרים יחד עם
כל בית ישראל

הא לחמא עניא די אכלו
אבהתנא בארעא דמצרים.

כל דכפין ייתי ויכול.
כל דצריך ייתי ויפסח.
השתא עבדי, לשנה
הבאה בני חורין

עבדים

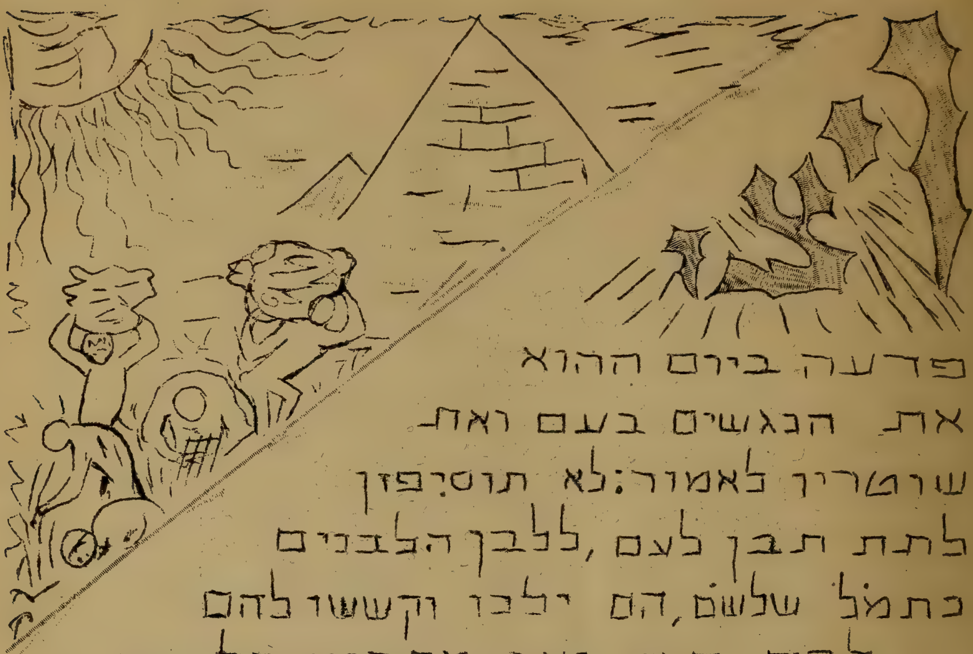
היינו
לפרעה במצרים.
ויוציאנו ה' אלהינו משם
ביד חזקה ובזרוע נטויה
ואילו לא הוציא הקב"ה את
אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו
ובני בנינו משעבדים היינו
לפרעה במצרים, ואפילו כלנו
חכמים כלנו נבונים.
כלנו יודעים את
התורה, המצוה
עלינו לספר
ביציאת
מצרים.

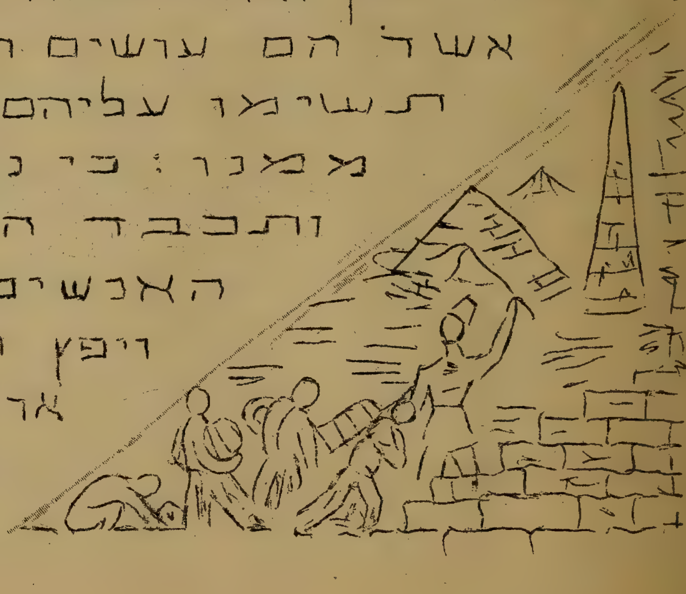
וירעו לנו המצרים
ויענונו ויתנו עלינו
עבודה קשה וישימו
עליו שרי מסים
למען ענותו בסבלותם

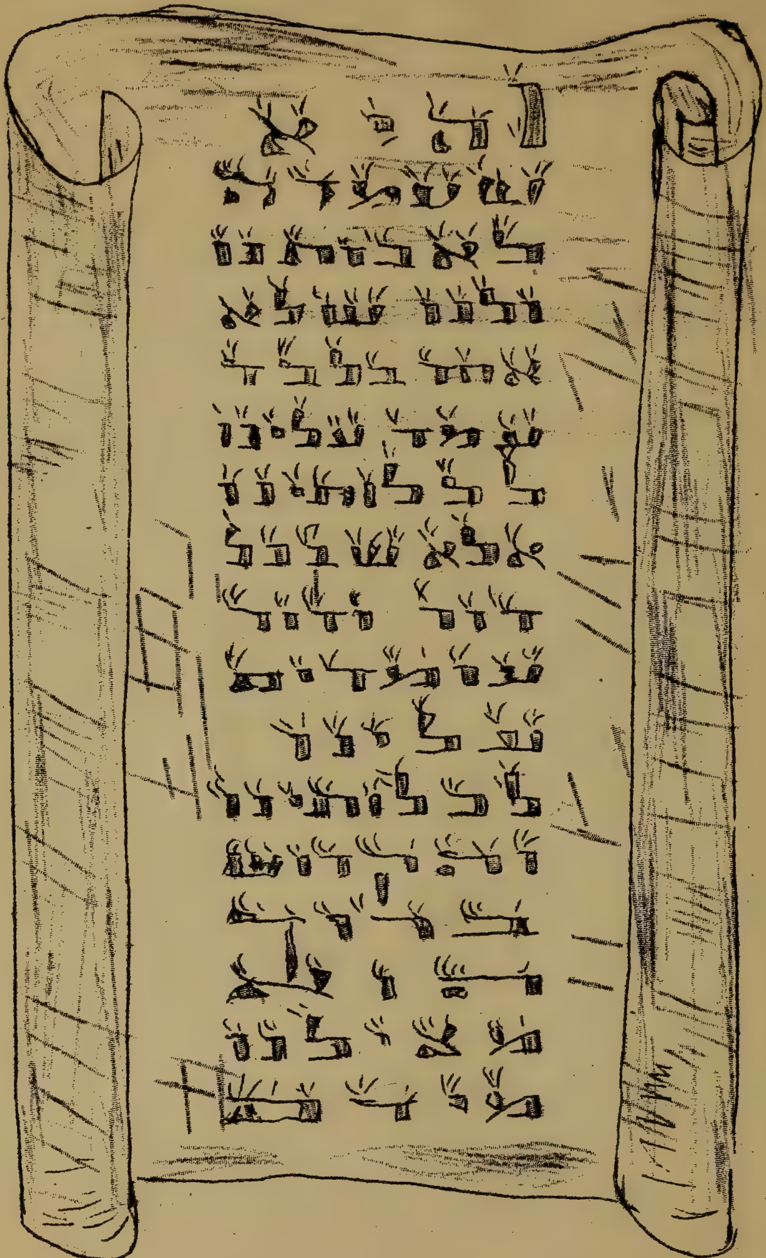
ובני ישראל פרו וישרצו וירבו
ויעצמו במאד מאד, ותמלא הארץ
אותם. ויקם מלך חדש על מצרים,
אשר לא ידע את יוסף ויאמר אל
עמו: הנה עם בני ישראל רב ועצום
ממנו הבה נתחכמה לו פן ירבה, והיה
כי תקראנה מלחמה, ונוסף גם הוא על
שונאינו ונלחם בנו, ועלה מן הארץ.
וישימו עליו שרי מסים למען ענותו
בסבלותם. ויבן ערי מסכנות לפרעה-את
פתם ואת רעמסס.

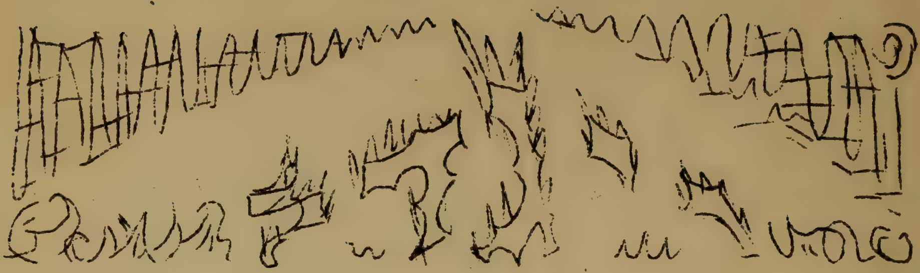
וכאשר יענו אתו כן ירבה וכן יפרץ

פרעה ביום ההוא
את הנגשים בעם ואת
שוטריו לאמור: לא תוסיפון
לתת תבן לעם, ללבן הלבנים
כתמל שלשם, הם ילכו וקששו להם
להם תבן. ואת מתכנת הלבנים
אשר הם עושים תמל שלשם
תשימו עליהם, לא תגרעו
ממנו; כי נרפים הם.
ותכבד העבודה על
האנשים ויעשו בה
ויפץ העם בכל
ארץ מצרים
לקושש
קש

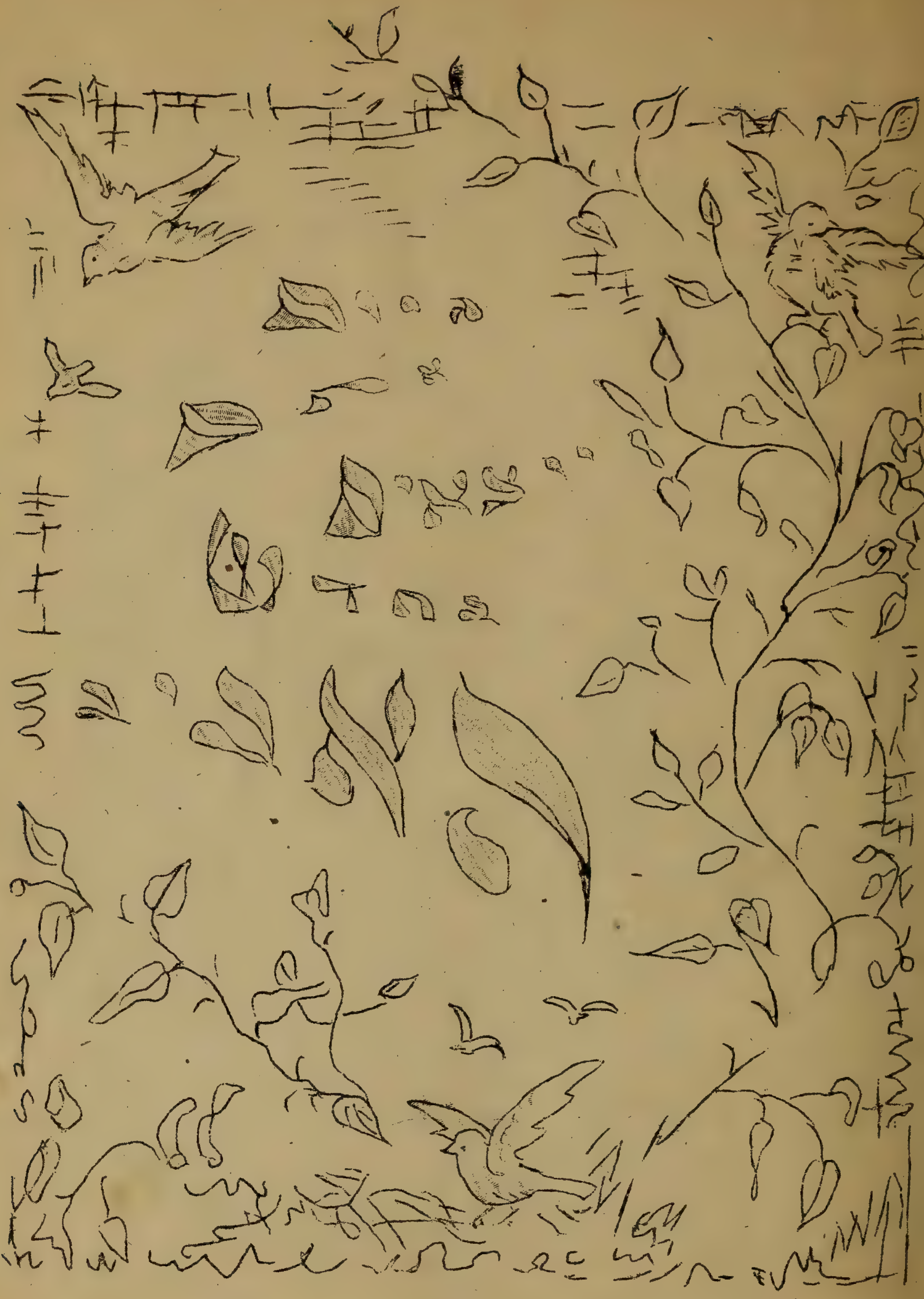

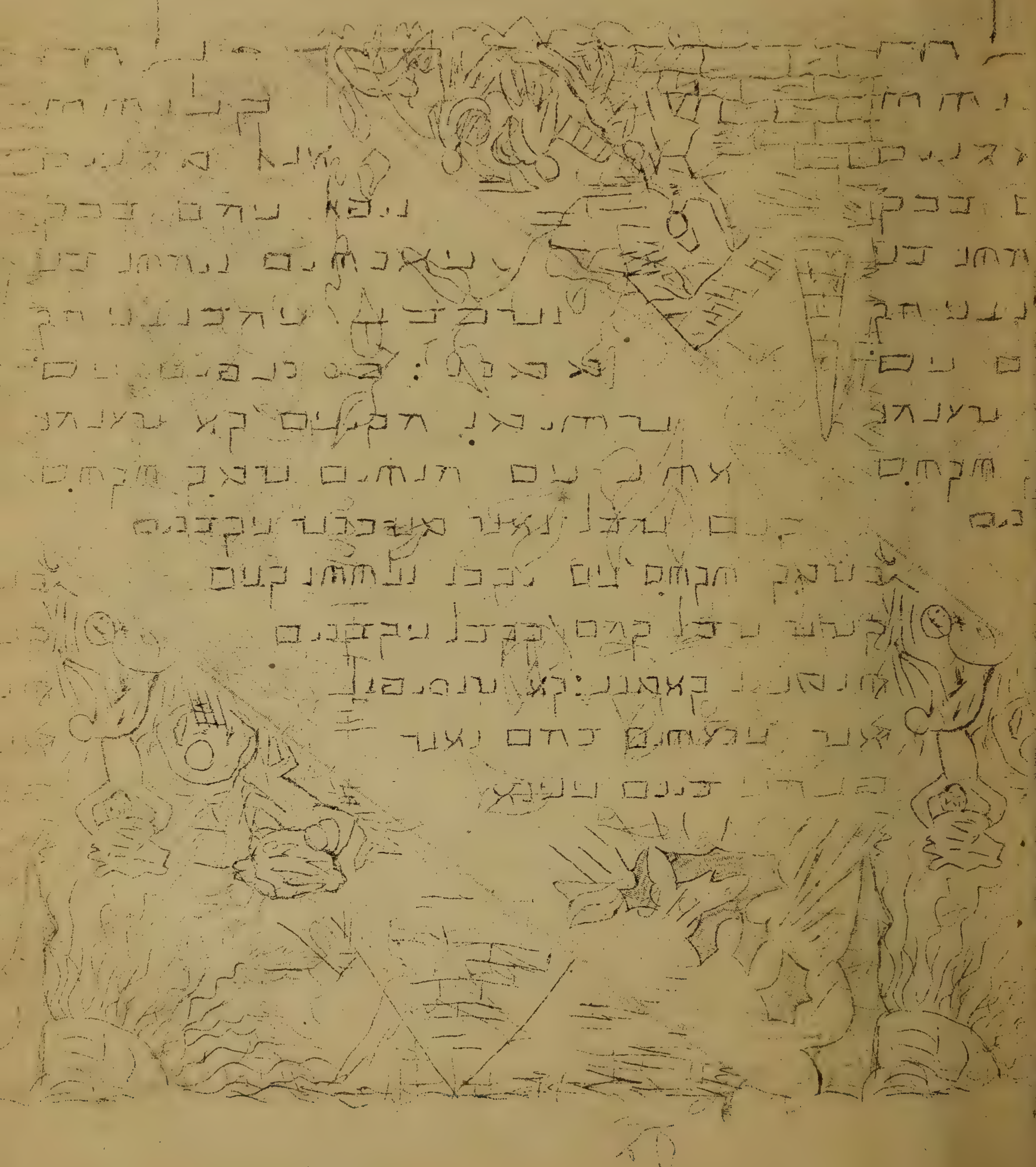

משה ויצא אל אחיו וירא
בסבלותם. ויבקש פרעה להרג
את משה ויברח משה וישב
בארץ מדין ויהי רועה צאן
יתרו. וינהג את הצאן אחר
המדבר ויבא אל הר האלהים
חרבה וירא והנה סנה בוער באש
והסנה איננו אכל. ויקרא אליו
אלהים מתוך הסנה ויאמר ראה
ראיתי את עני עמי אשר במצרים
ואת צעקתם שמעתי מפני נגשיהם
כי ידעתי את מכאביו: ועתה
לכה ואשלחך אל פרעה והוצא
את עמי בני ישראל ממצרים

ובאת אל כל הנענים והאמללים אל
כל הנאנחים והנדכאים, ואמרת
אליהם כי עבדים הם, והם
לא יבינו; ואמרת אליהם
כי אמללים הם – והם לא
ידעו; גדול ענים וגדולים
מכאוביהם ונורא לחצם
והם לא יאמינו, ופקחת
את עיניהם בחוזק יד על כל
לחצם ועל כל ענים. וגאלת
אותם. ועם רב ימשך אחריך
מקרב אחיך אשר לא ידעת
ואשר לא ידעוך עוד, ומקרב
כל העם מסביב אשר רע ומר
להם והיית לאב המון אדם
רב ולראש שבטים, ועשית
מן התולעים — אדם ומן
האדם — עם ומעפרות חול — ארץ.

בצאת

ישראל ממצרים
בית יעקב מעם לעז,
היתה יהודה לקדשו
ישראל ממשלותיו,
הים ראה וינס,
הירדן יסב לאחור,
ההרים רקדו כאילים
גבעות כבני צאן.
מה לך הים כי תנוס
הירדן תסב לאחור.
ההרים תרקדו כאילים
גבעות כבני צאן. מלפני
אדון חולי ארץ מלפני
אלוה יעקב, ההופכי
הצור אגם מים
חלמיש למעינו מים.

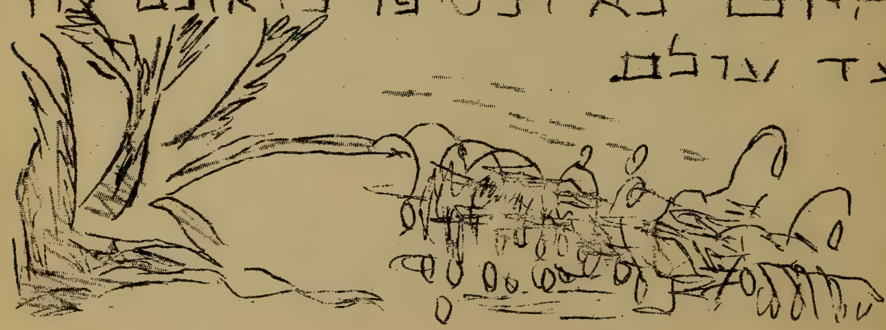
ויאפו

את
הבצק אשר הוציאו
ממצרים עגות
מצות כי לא חמץ
כי גרשו ממצרים
ולא יכלו להתמהמה.
והיה כי ישאלך
בנך מחר לאמר
מה זאת? ואמרת
אליו: בחזק יד
הוציאנו יהוה
ממצרים מבית
עבדים.

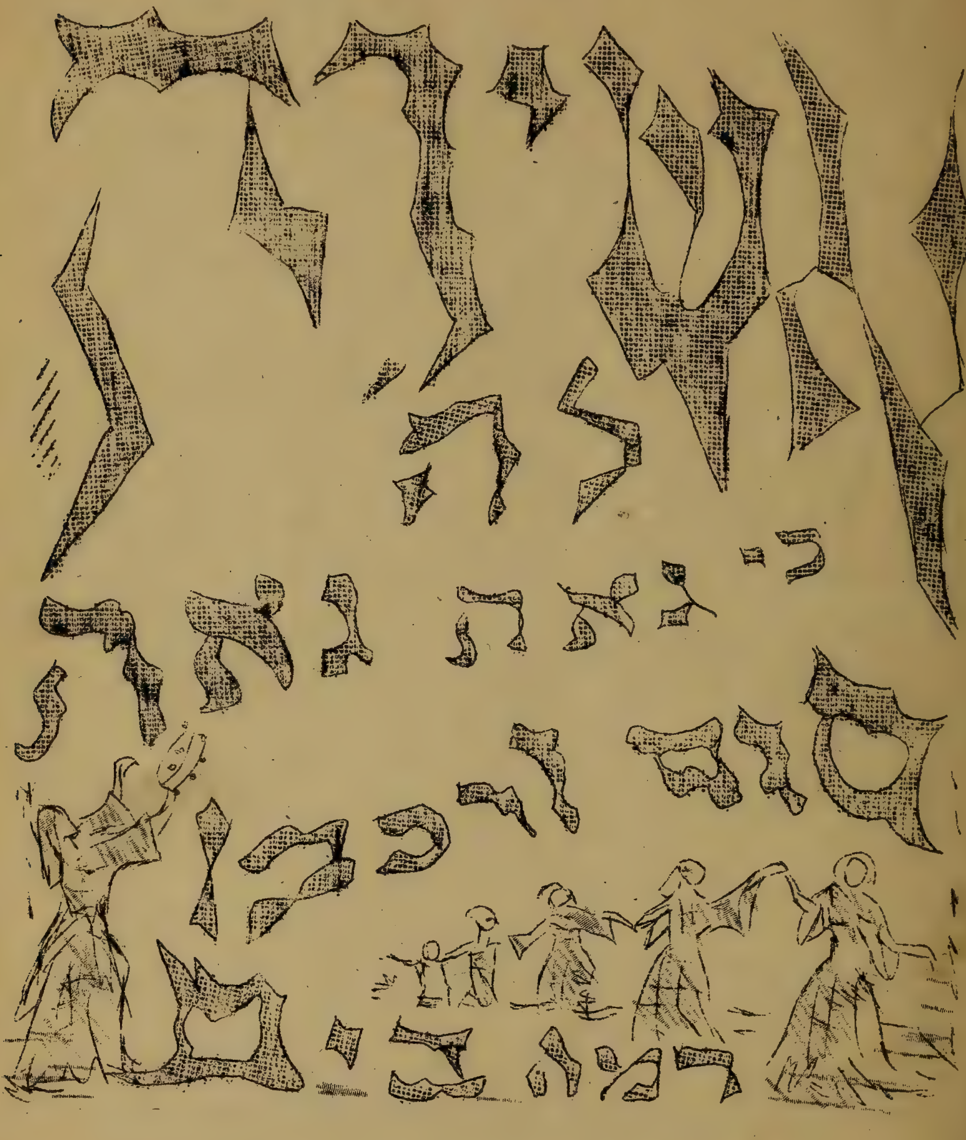
וישאו בני-ישראל את עיניהם
והנה מצרים נסע אחריהם וייראו
מאד ויצעקו בני-ישראל אל-יהוה.
ויאמרו אל-משה המבלי אין קברים
במצרים לקחתנו למות במדבר
מה-זאת עשית לנו להוציאנו ממצרים:
הלא-זה הדבר אשר דברנו אליך
במצרים לאמר חדל ממנו ונעבדה
את-מצרים כי טוב לנו עבוד את
מצרים ממתנו במדבר. ויאמר
משה אל-העם אל תיראו
התיצבו וראו את ישועת
יהוה אשר יעשה לכם היום.
כי אשר ראיתם את מצרים
היום לא תסיפו לראתם עוד
עד עולם.

ויבאו
בני ישראל בתוך
הים ביבשה והמים להם
חומה מימינם ומשמאלם.
וירדפו מצרים ויבאו אחריהם
כל סוס פרעה, רכבו ופרשיו
אל תוך הים.
ויט משה את ידו על הים
וישב הים לפנות בקר לאיתנו
ומצרים נסים לקראתו.
וישבו המים ויכסו את
הרכב ואת הפרשים
לכל חיל פרעה הבאים
אחריהם בים לא נשאר
בהם עד אחד.
ובני ישראל הלכו ביבשה
בתוך הים.

אז ישיר משה ובני ישראל

שעה שבקש הקדוש ברוך הוא
להטביע את מצרים בים, עמד
עוזא שר מצרים, ונשתטח לפני
הקב"ה ואמר לפניו: רבונו של עולם!
במדת הרחמים בראת עולמך, למה
אתה רוצה להטביע את בני? מיד
כנס הקב"ה כל פמליא של מעלה ואמר
להם: היו דנים ביני ובין עוזא שר של
מצרים. התחילו שרי האֻמות מלמדים
סנגוריא על מצרים. כיון שראה מיכאל
כך, רמז לגבריאל וטס למצרים, טיסה
אחת ושמט לבנה עם טיטה ותינוק אחד
עמה ששקעוהו בבנין ובא ועמד לפני
הקב"ה ואמר: רבונו של עולם! כך
שעבדו את בניך! מיד ישב עליהם
הקב"ה במדת הדין וטבעם בים.

מעשי ידי טובעים בים
ואתם אומרים שירה לפני

וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו
מים וילנו העם על משה לאמר:
מה נשתה? וירב העם עם משה: תנו
לנו מים ונשתה. למה זה העליתנו
ממצרים להמית אותי ואת בני ואת
מקני בצמא.

ויבכו בני ישראל ויאמרו: זכרנו
את הדגה אשר נאכל במצרים חנם,
את הקשואים ואת האבטיחים ואת
החציר ואת הבצלים והשומים, ועתה
— נפשנו יבשה.

ויסעו ויבואו כל עדת בני-ישראל
אל מדבר סין וילנו על משה
במדבר ויאמרו: מי יתן מותנו
בארץ מצרים בשבתנו על סיר
הבשר באכלנו לחם לשבע, כי
הוצאתנו אל המדבר הזה להמית
את כל הקהל הזה ברעב? הלא
טוב לנו שוב מצרימה. נתנה ראש
ונשובה מצרימה!....

המה, חנעי בערבה,
צלה נשתרך השמשות;
עוד הדרך קרב,
שעד רבה השמשה.
רב לכם לינוע.
לנחל במעלה —
ועל פניכם שלו שוה
דרך ארוכה, רחבה,
רק אבנים עוד
נתנת בין הסדינם —
ובחול קמנו
ששים רבוא פגרים.
אבל לא יעצרנו
פגרי הנחשלים,
שבע בדודם אתנו —
נפסח על המחללים

בדים הינו

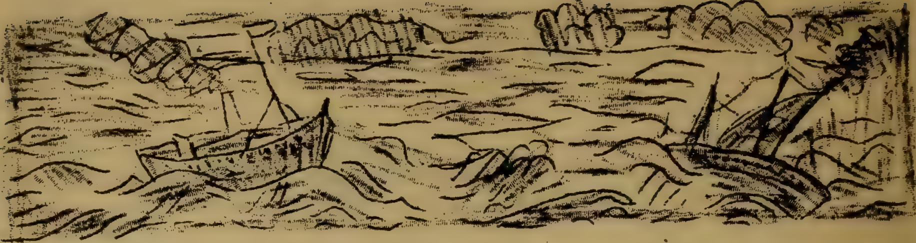
עתה בצימתיך

אנחנו גבורים! דור אחרון
לשעבוד, וראשון לגאולה אנחנו.
ידינו לבדה, ידינו החזקה,
את כבד העול מעל אזן צוארנו פרקה
ונזקוף ראשנו שמימה ויצרר בעינינו.—
ונערוך למדבר ונאמר לציה: „אמנו"
על ראשי הצורים בידי מפלשי עבים
שתינו ממקורות הדרור עם כל נשרי שמים,
ומי אדון לנו?!
גם עתה, אם סגר עלינו מדבר אל נקם,—
כמעט, נגע בנו, שיר עוז ומרי — ונקם!
להרבות! לרמחים! התאחדו: הימינו!
על אף השמים וחמתם-הננו ועלינו בסערה!....
הננו ועלינו!
אם אסף האל מעמנו את ידיד וארונו ממקומו
לא ימוש, נעל נא איפא, בבלעדיו.
ותחת עין זעמו. לביק חמת מבטו,
נרד לפנינו תועפות ההרים האלה
ופנים, כתראה! בא[illegible]ב החמוש.
האזינו! הסערה גם היא קוראת לנו: ההינו..!!
לחרבות! לרמחים. יתפרקו ההרים, ישתברו—
הגבעות, או יפ[illegible] פגרינו חמרים חמרים.
הננו ועלינו ההרה! ---------

מעבר מזה הר געש דולק—מחנה עמלק
מעבר מזה כוכב דוד עם אל מחנה ישראל
ובתוך אני — ועיני שלוחות לשני הרוחות.
ידי אם ארים באמונה בגואל וגבר ישראל
הספק כי יפשה וידי אסלק וגבר עמלק
ותולים את לבם בי כהן ובחור—אהרן וחור
האל הבורא צפעוני ועקרב— ולצדק הוא רב?
האל השוחט רבבות לבקרים— ודרכיו ישרים?
אללי! חמרים חמרים—משלכים, הפגרים.
הרוגים וטבוחים ונקובי לבבות—בנים ואבות
מי יתן לדמעה את חלבי ודמי—על חרבן בת עמי
על פסגות ההרים מדורות אל דורות-מדורות בוערות
תלינים ושפנים מכל כת ואמה—מרקדים במהומה
שם צלים לבבות שקראו לגאולה—מעבדות ועלה
לחרדת ענים, לאנקת אביונים—כל קרבי בי צרנים
אם זנח אל שדי, ותבל עגונה—ידי אמדנה
אשא את כפי באמונה בגואל—וגבר ישראל!

ממעמקי צרותינו נשאל
נקרא לך אלהים, התשמע קולנו? מכלאי
מחנקים השלכנו בם שודדים ודרוסים,
משדות הפקר בין גבולות, ככלבי הפקר
ננוד בם דאין מאסף, ממחבא סתיו יערות,
—מפלט נבקש ולא נמצא שם. מאלם
ספינות גולשות, שחורות, במחשך לאין
חוף, ממוקדי בתי כנסיות בידי
נבלים חוללו, מחבלי קרבנות
תחת שוט הנוגש, מעלבון
ישישים מחרדת עוללים, מענות
נשים עדינות, לך אלהים—אבי
כל יצור, נשוע. עד מתי כוס
היגונים ואי א אולה לישראל

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ואעבור עליך ואראך מתבוססת

בדמיך, ואמר לך: בדמיך חיי

שפוך

חמתך על הגוים

אשר לא ידעוך

ועל ממלכות אשר

בשמך לא קראו

כי אכל את יעקב

ואת נוהו השמו

שפך עליהם זעמך

וחרון אפך ישיגם

תרדף באף ותשמידם

מתחת שמי ה״

למה נפחת בי הנשמה הזאת,
למה נטעת בי הלב הזה,
לחוש כל-צרה כל-מכאב וכל-אין,
לשאת ולסבל עם כל נדכא
ועם-כל-אֻמלל יקשה יום —
ואת ידי אסרת לבלתי הושיע?
למה נתת לי עין לראות,
למה — אזן לשמע,
אשר תרא עיני דור דור ודמעותיו
ואשר תשמע אזני דור דור ואנחותיו
ואשר תחוש נפשי איש איש ופצעיו
ואת-ידי אסרת לבלתי הושיע?
למה נתת לי הכח
להציל ולפדות, לעזור ולהושיע.
ולמה החפץ נטעת בי
להוביש כל-דמעה,
לרפא לשבורי לב,
לחבש לעצבות —
ורק את ידי אסרת בכבלים?

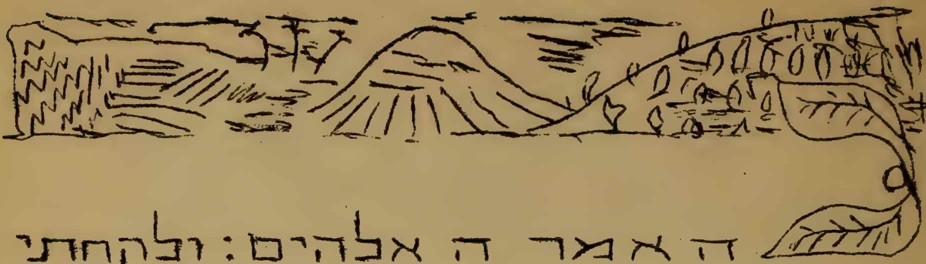
ביום הזה — יום אשר לא היה כמוהו
לרע מיום אשר הלכנו בגולה, יום של
פחדים ואי אמון בחיים לשארית הנמצאה,
יום שבלו כזבח ארץ נדמה, ביום הזה
— יום אשר עין בעין אנו רואים את זרעו
של אברהם אבינו בכל הגיטאות אשר
הודחו שמה, את כל התפוררות האומה,
התרוקנות תכנה והמות השחור האורב לה,
הבא עליה, את כל עמק היסורים של גסיסת
ענק — ביום הזה — יום שאדם נמכר בו
למלך, הנשמות העדינות הולכות
ונמקות משעבוד ובבלים, הענויות והגסות
והזדון שופכים את ממשלתם על בכל
והשכינה תכבש בענן ראשה:
ובעצב כאב ובכלימה היא פורטת
ובוכה — ביום הזה הנני בא אליך אח
נדכה, שאל, בן אדם לנתיבות עולם,
שאל, אי הדרך, אי .....?

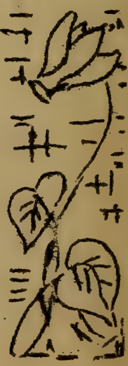
השבעתי

אתכם, אחי, באשר אתם שם, אם יפל
לבבכם ואם תנוס אמונתכם מפני
תהפוכות העתים, כי תאמרו: מה אנו
ומה כחנו בפני הזדון השליט ומה חסד
תקיפים כי נבטח בו?
כי בגדו בנו גם דורשי טובתנו. רגע
אמרנו דורשי טובתנו הם. באפס מחיר מכרונו!
ויתנכרו אלינו וברום עינים פרוטות נדבה לנו
ישליכו. כי מה יתנו לעני, אם לא פרוטות נדבה?
ומה תועיל שועתנו, שועת עשוקים, וכל הצדקות
וכל הזכויות, לעשיר הן לא לנו?!
ונשארנו דלים וריקים ובאפס חזון ונחמה כי
הנה אם שארית תקותנו יאמרו לקחת מאתנו!
השבעתי אתכם, אחי באשר אתם שם אם יפל
רוחכם ואם תעלו על שפתיכם הגות דברים כאלה,
בתבת-גמא על פני נהר תשוט אוזלת ישראל
ויד רבה ורחמניה תבא למשותו מן המים.

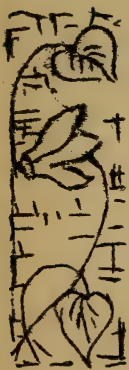
איככה לא תתפלץ לבב
אדמה בקרבה ואש ואבדן
לא תקיא על ראש עריצי
אדם ? איככה לא יהפך
יינם לדם בפיהם ולא יך
השחין בשרם לשחית פניהם
עד-זועה ? ואיך עוד יקשיחו
עמים לבבם לבלתי ראות
ולבלתי הבין, — על-מה עינינו
בכה ועל מה היינו לבז, ולמה
יגיל הזדון לשימנו כטיט חוצות
וכבודנו לאפר.
ולא ידע בשת, אשם לא ידע ואין
ענש צפוי לו, אם לא כי אגולי
נחלתנו מאז תחת שמש נדד,
עקורי משרש, דחופי בכל-סער,
ואין שם על-לב להשיב הגולה
— ולגאול העולם מחטאו
הקדום, חטא—מות, לבנו ?!

ה אמר ה אלהים: ולקחתי
אני מצמרת הארז הרמה ונתתי
מראשי ינקותיו רך אקטף ושתלתי
אני, על הר-גבה ותלול בהר מרום
ישראל אשתלנו ונשא ענף ועשה
פרי, והיה לארז אדיר ושכנו תחתיו
כל צפור כל כנף בצל דליותיו תשכנה
וידעו כל עצי השדה כי אני ה׳ השפלתי
עץ גבה, הגבהתי עץ שפל, הובשתי
עץ לח והפרחתי עץ יבש אני
ה׳ דברתי ועשיתי!

על הר גבה עלי לך
מבשרת ציון,
הרימי בכח קולך
מבשרת ירשלים.
הרימי, אל תיראי.

הנה ימים באים
ונגש חורש בקוצר
ודורך ענבים במשך הזרע
והטיפו ההרים עסיס
וכל הגבעות תתמוגגנה

ושבתי את שבות עמי ישראל
ובנו ערים נשמות וישבו.
ונטעו כרמים ושתו את יינם
ועשו גנות ואכלו את פריהם
ונטעתים על אדמתם
ולא ינתשו עוד מעל —
אדמתם

זכה עמים באהבת
והמקום אשר עלינו
לבנת שמה, יהיה לנו,
והמעוררים כל חלשינו
הם האבירים, השופכים את
דמם על כבוד אחינו ומתיהם
ועמי אבותיהם לשדא,
ובאה שמחה ברנה ותהלו
את העבודה.
בוא נבוא ברנה — אך
העבודה הארוכה. עבודת
ההכנה, עבודת ההדור ורת
לא תהיה רוה, ימים
רבים, יסורים קשים.
ואולם חזון אחד יהיה
את לבנו, אחי את כולנו
העוברים: לא למענו, —
עינינו לא תראינה —
בשבי־ל כל עמנו הדרה
דם ═
אנו בונים בית .

חד גדיא

דזבין אבא בתרי זוזי ואתא
שונרא ואכל לגדיא ואתא כלבא
ונשך לשונרא ואתא חוטרא והכה
לכלבא ואתא נורא ושרף לחוטרא
ואתא מיא וכבא לנורא ואתא
תורא ושתה למיה ואתא
השוחט ושחט לתורא ואתא
מלאך המות ושחט לשוחט ואתא
הקדוש ברוך הוא ושחט למלאך
המות

חד גדיא

סדר פסח

כהלכתו

ככל משפטו וחקתו

תגאל עדת

אר - אנה

ובאו לציון

ברנה